

С. 104.

17. Про нас і нашу школу // Народний Вісник. – 1927. – 10 листопада. – С. 4.

18. Мартинюк Я. Освітня діяльність і соціальна опіка, як форми роботи самоуправ на Волині у міжвоєнний період (1921-1939 рр.) / Я. Мартинюк // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. Історичні науки. – 2000. – Вип. 3. – С. 85.

19. ДАІФО, ф. 2, оп. 1, спр. 369, арк. 113.

20. ЦДАЛ України, ф. 179, оп.2, спр. 15, арк. 26-27.

21. ДАВО, ф. 46, оп. 9, спр. 4671.

Булавина С. Международные обязательства Польши и законодательные гарантии обеспечения национально-культурных прав меньшинств межвоенного периода XX в. Статья посвящена анализу законов Второй Речи Посполитой, которые должны были обеспечивать национальным меньшинствам полное и свободное развитие их национальных особенностей путем автономных объединений меньшинств публично-правового характера. Исследованы факторы, которые влияли на их формирование. Доказано, что на протяжении межвоенного периода XX в. национально-культурные права меньшинств Второй Речи Посполитой гарантировали два международные нормативно-правовые акты - «Трактат» между Главными государствами союзными и объединенными и Польшей от 28 июня 1919 г. и Рижский договор 1921 г. Сделан вывод, о том, что практически ни одна из норм польского законодательства, которая касалась национальных меньшинств, не выполнялась. Законами только регламентировалась работа национально-культурных обществ, их национальный состав, география распространения. Значительное внимание центральной власти также уделялось национально-культурной сфере, в частности школе.

Ключевые слова: международные обязательства, законодательные гарантии, национально-культурные права меньшинств, Речь Посполитая.

Bulavina S. International Obligations of Poland and Legislative Guarantees for Ensuring the National and Cultural Rights of the Minorities in the Interwar Period of the 20th cent. The article is devoted to the analysis of the laws of the Second Rzecz Pospolita, which were supposed to provide national minorities with favorable conditions for integral and free development of their national features through autonomous associations of minorities of a public legal nature. The article elucidates the factors that influenced their formation. The key findings of the study prove that during the interwar period of the twentieth century national and cultural rights of minorities in the Second Rzecz Pospolita were guaranteed by two international legal normative acts - Treatise between the Principal Allied and Associated Powers and Poland (June 28, 1919) and the Treaty of Riga (1921). The author argues that practically none of the norms of the Polish legislation concerning national minorities had been fulfilled. The laws only regulated the work of national cultural societies, their national composition and the geography of their location. The central government laid emphasis on the national-cultural sphere, in particular the school education.

Key words: International obligations, legislative guarantees, national and cultural rights of minorities, Rzecz Pospolita.

УДК 930.1:94(477) “12/14”

С. Ковальова

Охорона суспільного порядку у середньовічних європейських містах (XII-XIV ст.): організаційні та правові засади

У статті визначено організаційні та правові засади охорони суспільного порядку у самоврядованих європейських містах у XII-XIV ст. Проаналізовано досвід італійських, німецьких, фламандських, українських міст. Встановлені моделі організації охорони суспільного порядку, що існували в самоврядованих середньовічних європейських містах. В польських, литовських,

білоруських та українських містах діяло запозичене німецьке міське право. Однак в українських маґдебургіях не відбувалося копіювання німецьких моделей організації охорони суспільного порядку, а під впливом політичних, правових і соціальних чинників складались власні організаційні принципи і традиції.

Ключові слова: середньовічні міста, середньовічне міське право, охорона суспільного порядку, римське право, міські статuti.

Постановка наукової проблеми та її значення. Реформування правоохоронної системи в Україні зумовлює важливість та актуальність вивчення історичного досвіду в царині організації та правового регулювання охорони суспільного порядку, адже відтворення об'єктивної картини минулих здобутків та прорахунків дозволить оптимізувати аналогічні процеси та інститути сьогодення. Тож для сучасних вітчизняних науковців є важливим та своєчасним звернення до питань діяльності органів, що виконували функції охорони громадського порядку протягом різних історичних періодів. Актуальною темою для досліджень може бути питання організації правоохоронних структур у середньовічних містах Європи, оскільки такі структури створювались у самоврядованих міських громадах «знизу», з ініціативи самого населення, а не центральної влади, становлячи, таким чином, зародки інститутів громадянського суспільства.

Формулювання мети та завдань статті. Організація охорони суспільного порядку в середньовічних містах у вітчизняних історико-правовій та історичній науках не обиралась предметом спеціальних наукових досліджень, тож вказане питання висвітлювалось лапідарно, в основному в контексті загального вивчення історії середньовічного міста та міського права. Здебільшого дослідники обмежуються переліком органів або посадових осіб, на які покладались функції охорони порядку в місті. Виняток становить праця відомого німецького історика XIX ст. К. Д. Гюльмана, присвячена життю західноєвропейських середньовічних міст, в якій наведені описові характеристики організації правопорядку в окремих італійських і німецьких містах у XIII – XIV ст. [1]. Проте збереглася низка документів – міських статутів, постанов міських рад, розпоряджень міської адміністрації тощо, – в яких містяться норми, які регулюють організацію діяльності та повноваження органів, що охороняли суспільний порядок. Відтак наявні джерела дозволяють здійснити реконструкцію організаційних принципів і засад охорони суспільного порядку та правового регулювання діяльності відповідних органів у середньовічних європейських містах. Така реконструкція є метою даної розвідки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Західноєвропейські реалії XI – другої половини XII ст. позначилися бурхливими урбанізаційними процесами, лідером у яких була Північна Італія: на початку XI ст. у цьому регіоні статус міста мали близько 300 єпископських центрів [2, с. 79]. У контексті протистояння Римських Пап та світських монархів містам та міщанам відводилась роль опори та підтримки конкуруючих, а то й відверто ворогуючих сторін. Тож імператори та королі щедро жалували міським комунам статус вільних самоврядованих, що вилучало міські громади з загальноземського правового поля. Відтак у парадигмі середньовічного міста формується і юридично закріплюється особливий міський статус, котрий, за влучним зауваженням В. Уколової, як такий є первинним і зумовлює та визначає політичні, правові, управлінські, культурні, побутові та інші наслідки [3, с. 163]. Стрімке зростання кількості міст супроводжувалося їхньою інтенсивною територіальною та демографічною динамікою, соціально-економічним розвитком, інституційним оформленням системи міського управління, становленням і зміцненням інтелектуальної та культурної міської еліти, яка поступово набувала значного впливу на суспільну свідомість середньовічного соціуму. Потужним чинником зрушень у свідомості міського населення були школи й університети, що у XII-XV ст. стали осередками секуляризованої освіти, поступово відтісняючи монастирську на другий план і знайомлячи середньовічну інтелектуальну спільноту із правовою і політичною спадщиною античності. Діяльність університетів немало сприяла рецепції римського права, що, у свою чергу, призвело до зростання інтересу до історії Давнього Риму і обрання його політичного організаційного досвіду в якості зразку політичної організації міських комун. Наслідування римських моделей позначалося у тому числі на організації системи охорони суспільного порядку в італійських містах.

Територія Давнього Риму часів республіки була поділена на чотири міських триби і 31 сільську. Трибутні коміції – збори жителів триби – відігравали помітну роль у політичному житті міста, набувши повноважень у сфері прийняття законів, виборів нижчих магістратів (квесторів, едилів та ін.), а згодом і плебейського трибуна. Колегія едилів складалась із чотирьох осіб, які мали різноманітні повноваження у сфері охорони суспільного порядку. Едили наглядали за порядком у

місті, протипожежним і санітарним станом, забезпеченням Риму продовольством, дотриманням правил торгівлі на ринках, правильністю мір і ваги тощо [4, с. 258]. Тож в основу організації охорони суспільного порядку в Давньому Римі було покладено принципи територіальності та виборності керівних осіб. Із падінням республіки та зміною форми правління Римської держави модель організації охорони суспільного порядку змінилася. В імператорському Римі охорона порядку покладалася на префекта, що призначався із сенаторів. Йому підпорядковувались три, а згодом шість когорт озброєних когорт (*cohortes urbanae*). Обов'язки нічної варти та протипожежна служба виконувалась призначеними із вершників посадовцями (*praefectus vigibum*) [5, с. 235]. Отже, виборних осіб замінили призначувані, які отримували платню за свою службу з державної казни.

Простір суспільного життя італійських комун з XI-XII ст. було організовано за моделями, в яких поєднувалися риси республіканської та імператорської римських моделей. Так, наприклад, на чолі міської общини Болоньї (вона отримала статус вільного міста ще від імператора Карла Великого) з середини XII ст. стояв виборний подеста, що мав вищу владу в поліцейських, судових, цивільних і дипломатичних справах. Зауважимо, що в італійських містах-комунах частою була практика запрошувати подеста з іншого міста: таким чином жителі міста сподівалися уникнути посилення того чи іншого клану міського патриціату, крім того, вважалося, що мешканець іншого міста буде однаково лояльно ставитись до всіх містян і не буде втручатися у внутрішні міські інтриги та чвари. Подеста Болоньї не був винятком: часто він був уродженцем іншого міста. У його розпорядженні перебувало 50 озброєних службників. Вже у 1271 р. з числа містян-членів цехів було організовано три дружини – Ломбардів, Лапи і Грифона – для охорони порядку в місті. Кожна дружина мала свій прапор: Ломбарди – червоний із зображенням фігури правосуддя з мечем, Лапи – білий із зображенням червоного лева із мечем у правій лапі, Грифона – білий із червоним грифоном. Дружини створювались за територіальним принципом.

У середині XIII ст. Болонья була втягнута у боротьбу гіббелінів і гвельфів, яка тривала з перемінним успіхом. Результатом став перехід у 1278 р. ослабленої болонської общини під владу папи. У 1288 р. було прийнято новий міський Статут, згідно з яким дружини утворювались кожним з ремісничих цехів, що існували у місті. Цеховими дружинами керували так звані мирні чиновники [1, с. 10]. Подальші зміни в організації охорони суспільного порядку в Болоньї відбувались у напрямку зростання влади міського подеста і посилення контролю міської адміністрації за виконанням цеховими дружинами покладених на них обов'язків. У 1323 р. було вдвічі (з 50 до 100) збільшено кількість судових чиновників, які були підпорядковані особисто подеста, а у 1324 р. було встановлено, що загони цих чиновників щоночі тричі обходили місто з метою перевірки діяльності стражі.

Порядок організації охорони суспільного порядку в італійських містах-комунах був юридично закріплений у міських Статутах, що приймалися міською громадою.

Флоренція отримала хартію на самоврядування від імператора Фрідріха I Барбаросси. З 1193 р. по 1250 р. міську общину очолював подеста. У XIII ст. місто стало ареною боротьби гіббелінів і гвельфів, що врешті решт призвело до встановлення республіки, влада в якій перейшла до рук посполанів. Флорентійська республіка очолювалась капітаном народу, були створені Рада Старійшин і Рада Цехів. У прийнятому 18 січня 1293 р. Статуті Флоренції, відомому під назвою «Встановлення правосуддя», зазначалося, що метою обраних посадовців має стати зберігання «миру та спокою» міста (ст. IV) [6, с. 284]. В адміністративному відношенні Флоренція була поділена на шість районів і з 1282 р. кожний з них мав свою озброєну воєнізовану дружину, на яку покладалося завдання охорони громадського порядку. У дружинах двох найгустіше населених районів налічувалося по 200 осіб, а в інших – по 150. Таким чином, загальна кількість дружинників складала 1000 осіб. Політична та соціальна нестабільність, наслідком якої стало зростання злочинності, змусила флорентійців створити охоронне військо з 4000 стрільців, яким міська комуна виплачувала жалування. Однак цих озброєних органів виявилися недостатньо. Додатково містянам довелося створити спеціальну команду з 200 осіб, яка поділялася на чотири загони з постійними очільниками. Про важливість цього органу у структурі механізму держави свідчить той факт, що для її членів за рахунок республіки було зшити однострої. Основною функцією команди було розшукування злочинців та нагляд за тим, щоб вони не переховувалися, за давнім звичаєм, у церквах та монастирях. Можемо припустити, що флорентійці не мали надто великої довіри до своїх земляків у сфері охорони суспільного порядку: в 1336 р. на посаду керівника міської варти було запрошено іноземця.

Сієна, яка виборола право на самоврядування у XII ст., утримувала міську сторожу з 600 осіб, що поділялися на три загони відповідно до трьох частин міста. До обов'язків сторожі відносились охорона суспільного порядку в місті. У Феррарі, яка була меншою за Сієну, діяв воєнізований загін з

200 осіб, з котрих 100 були кінною сторожею.

П'ємонтське місто Алессандрія, назване так на честь Папи Олександра III, протягом XII–XIII ст. було втягнуто у конфлікти спочатку Пап та імператорів, а згодом – у змагання за політичний вплив між комунами П'ємонту. Відтак місто потребувало добре налагодженої організації суспільного порядку. В Алессандрії було створено спеціальний орган, уповноважений забезпечувати місту «збереження спокою та правосуддя» – Союз правоти (*Credentia*). Союз складали чотири кінних загони, до яких входили 800 знатних містян, по 200 від кожного з чотирьох районів міста. Кожний із загонів очолювався начальником; всі чотири начальники підпорядковувалися народному предводителю. Ці п'ять чиновників обиралися старійшинами народу (представниками міського патриціату) терміном на один рік або на шість місяців. Такі терміни також були встановлені за римським республіканським зразком: як відомо, у Римській республіці термін повноважень виборних ординарних магістратів складав один рік, а екстраординарних – півроку. Решту членів Союзу призначали начальники. На час служби всі члени *Credentia* звільнялися від виконання всіх громадських повинностей і отримували від міської комуни Алессандрії платню та коней.

Місто Падуя, як і Алессандрія, за зразком Давнього Риму було поділено на чотири квартали (територіальні частини), кожна з яких поділялася на п'ять сотень. Охорона суспільного порядку була покладена на народних анціанів, що призначалися міською адміністрацією. До повноважень анціанів входило визначення строків принесення присяги від всіх знов обраних комуною посадовців, тож можна припустити, що посада анціана була достатньо престижною, хоча, як це впливає із Статуту Падуї, посадові обов'язки анціани здійснювали не безоплатній основі.

Народні ополчення як інституції, відповідальні за охорону суспільного порядку в містах, отримали поширення у XIII–XV ст. Участь у народному ополченні була безоплатною і розцінювалась як громадський обов'язок члена комуни. Невиконання містянами обов'язків каралося. Так, у Падуї в період правління подеста Гутіфредо де ла Турре в 1274 р. було встановлено, що особа, яка не сплачує податки і не виконує військової (пішої або кінної) служби або повинностей, покладених на неї комуною, не може обіймати будь-яку посаду в місті (Статут Падуї, кн. I, розд. XXIII, арт. 236) [7, с. 306]. Статут міста Бієлли встановили обов'язок кожного чоловіка-члена міської громади придбати та підтримувати у належному стані комплект озброєння та одягу і латів; невиконання цієї норми каралося штрафом у 20 солідів (ст. 19) [8].

Існували моделі організації охорони суспільного порядку, в яких поєднувалися народне ополчення та інші органи – ординарні та екстраординарні. Наприклад, у місті Тревіджі не було постійної сторожі, але при виникненні необхідності захисту суспільного порядку, згідно з нормами міського Статуту, у кожному з чотирьох районів міста мала створюватись озброєна дружина, що налічувала від 400 до 500 містян [1, с. 13].

У місті Піза згідно з *Ordinamenti della giustizia*, складеними Джанно делла Белла у 1293 р., діяло міське ополчення цехів, очолюване капітаном. Крім того, було впроваджено екстраординарну посаду гонфалон'єра правосуддя; йому підпорядковувалась народна міліція, що налічувала 1000 осіб. Міліція захищала посполаних від свавілля знаті, проводила процеси проти нобілітету, контролювала дотримання *Ordinamenti* [9]. Як і інші італійські міста, Піза потерпала від внутрішніх конфліктів та ворожнечі знаті, які нерідко закінчувалися кривавими сутичками. Внутрішньоміські конфлікти знаті змушували адміністрацію створювати додаткові органи для охорони суспільного миру та порядку. У 1368 р. родини Распанті та Берголіні розпочали збройний конфлікт, внаслідок чого для вгамування конфлікту було створено народне ополчення з 4000 мешканців, по 1000 від кожної з чотирьох територіальних частин Пізи. Ополченням командували два ватажки, що представляли дві половини міста; у розпорядженні ватажків перебували 12 рад, створених для підтримання суспільного порядку, по 3 в кожній частині міста [1, с. 14].

Конфлікти знаті стимулювали виникнення народного ополчення з ініціативи самих містян, котрі були зацікавлені у максимально швидкому припиненні озброєного протистояння всередині комуни. Так, у 1264 р. в Генуї для протидії Вельфській та Віблінзькій партіям, очолюваних генуезькими дворянами Грінальді та Спінолі, з ініціативи ремісників було створено ремісниче ополчення з 400 осіб, по 50 осіб від кожної з восьми частин міста [1, с. 14]. Привертає увагу той факт, що ремісники, котрі навряд чи були обізнані з римським досвідом організації охорони суспільного порядку, обрали модель ополчення, яке, очевидно, було інститутом звичаєвого права і довело свою здатність функціонувати достатньо ефективно.

За аналогічною моделлю було організовано охорону суспільного порядку в окрузі замку (каструм) Віковаро. Мешканці Віковаро були васалами замку, а не вільними містянами, тож вони не мали повноважень на прийняття статуту, однак у 1273 р. з дозволу їхніх сюзеренів з роду Орсіні

Статут Віковаро було створено і затверджено трьома членами роду Орсіні і представниками місцевих жителів. У Статуті отримала закріплення стара норма місцевого звичаєвого права, за якою охорона вежі, фортеці і воріт Віковаро «за звичаєм» покладалася на масаріїв – привілейованих мешканців, з яких часто висували громадських розпорядників. Масарії мали охороняти суспільний порядок по всій території каструму з допомогою стражників (ст. IX); два масарії уповноважені були збирати з місцевих жителів зерно і гроші для стражників; спеціально оговорювалось, що розмір поборів визначено звичаєм і що заборонено його перевищувати (ст. X) [10, с. 59].

Отже, в італійських містах впродовж XII-XIV ст. функціонували три моделі організації охорони суспільного порядку. Одна з них була рецептована з практики Давнього Риму, інша відображала практику звичаєвого права, третя представляла собою комбінацію елементів перших двох моделей.

У XIII-XIV ст. виникають самоврядовані міські комуни у фламандських містах. Порядок організації охорони суспільного порядку регулювався міськими статутами і базувався на звичаях, що з часом модифікувалися відповідно до змін у суспільно-політичному житті міст. Функції охорони суспільного порядку виконували гільдії стрільців. Це були добровільні корпоративні об'єднання, що виникали «знизу», за приватною ініціативою мешканців міста. Як і решта корпорацій, гільдії стрільців обирали собі патрона з-поміж святих; популярними святими патронами були святий Себастьян або святий Георгій. Часто у містах існувало декілька стрілецьких гільдій: стрільців з луку, стрільців з арбалету, пізніше – стрільців з рушниць тощо [11, с. 77]. Гільдії об'єднувались у міське ополчення. За Статутом Антверпена, в місті існувало шість гільдій. У кожній налічувалось по 100 стрільців, очолюваних командиром (hoofdmann). Вперше у Статуті було сформульовано вимоги до особи стрільця: ним міг стати містянин віком не менше 25 років, який мав добру репутацію. В Антверпені членів стрілецьких гільдій обирала громада і ніхто не мав права відмовитись від виконання покладених на нього обов'язків без поважної причини [1, с. 13]. Відлунням давніх звичаїв було щорічне змагання у стрільбі по птахам; хто із стрілецької сотні першим влучав у папугу, той призначався «королем» і командиром сотні.

Разом із стрільцями поліцейські функції в Антверпені виконували призначені громадою віків (районів міста) вікмейстри, по 2 у кожному з 13 віків. Вікмейстри підпорядковувалися чотирьом хоофтманам.

Ополчення певний час виконувало поліцейські функції в німецьких містах. Його завданням було не лише охороняти суспільний порядок у місті, але й виявляти та переслідувати розбійників – як знатних, так і простолюдинів – на битій дорозі, а також ліквідувати численні розбійницькі домівки в лісах [11, с. 78]. Однак згодом ополчення вже не стало сприйматись як ефективна модель організації охорони суспільного порядку і в XIV ст. у деяких німецьких містах – Аугсбурзі, Мюнхені, Регенсбурзі, Нюрнберзі та ін. – воно було замінено найманою сторожею. Хоча озброєні та спеціально навчені найманці були здатні більш професійно впоратись із поліцейськими функціями, їхня присутність не завжди влаштовувала містян, оскільки найманці потребували платні. Тож міста прагнули звести кількість найманої сторожі до мінімуму, а у випадку зростання загрози суспільному порядку на міських чиновників покладалася додаткові обов'язки по його охороні. Так, наприклад, у Регенсбурзі в надзвичайних ситуаціях кожний із восьми районів міста патрулювався чиновниками під проводом спеціально призначених вахтмайстрів.

Право на самоврядування надавалося міським общинам не лише Західної, а і Східної Європи. Як відомо, найбільш поширеною моделлю міського права, що діяло у Великому князівстві Литовському, Угорщині і Польському королівстві, було німецьке за генезисом магдебурзьке право. Однак, на відміну від міст Західної Європи, в українських містах-магдебургіях не існувало спеціально створених для охорони суспільного порядку органів. Причина, на наш погляд, полягає у тому, що громади українських магдебургій – як у Польщі, так і у Великому князівстві Литовському – не мали повноважень на створення органів, не передбачених наданими монархами привілеями на магдебурзьке право. Тож функції охорони суспільного порядку покладалася на існуючі в місті органи як додаток до їхніх «звичних» повноважень. Наприклад, міська рада виконувала у тому числі поліцейські функції [12, с. 141]; у Києві до обов'язків ради було віднесено також утримання нічної сторожі [13, с. 194]. У Львові обов'язок перевіряти роботу нічної варті та стан дотримання правопорядку на міських ринках часто покладалася на інстригатора – прокурора, хоча до кола його безпосередніх повноважень ці функції не входили. Поліційні функції виконували озброєні оббитими залізом дубовими ціпами пахолки, яких у Львові було чотири, а згодом – дванадцять. Охорона суспільного порядку також покладалася на чотирьох гайдуків (крім того, вони охороняли бургомістра), а також на торгіву поліцію [14, с. 221, 223]. У Кам'янці-Подільському забезпечення

суспільного порядку в місті здійснював інстригатор [14, с. 222].

Центральна влада Польщі та Великого князівства Литовського, надаючи містам привілеї на магдебурзьке право, насамперед переслідувала власні цілі. Тож у привілеях спеціально оговорювались не лише права, а й обов'язки міської громади. Одним із основних завдань привілейованих міст, розташованих поблизу кордону, була охорона рубежів держави, що, зокрема, призводило до посилення обороноздатності міст. Для більш ефективної організації несення нічної варту на міських мурах і баштах у низці міст було впроваджено посаду нічного бургомістра, який мав ключі від міської брами і контролював дотримання порядку в нічний час [14, с. 222].

Висновки. У самоврядованих містах середньовічної Європи у XII–XIV ст. склалися та отримали юридичне закріплення моделі організації охорони суспільного порядку. В італійських містах сформувалися три основні моделі. Перша базувалася на рецепції організаційних принципів і засад охорони суспільного порядку, які існували у Давньому Римі часів республіки та імперії. В основу другої моделі було покладено норми та принципи, що сформувалися у звичаєвому праві середньовічних мешканців італійських земель. Третя модель представляла собою синтез перших двох.

У німецьких та фламандських містах сформувалися відмінні від італійських моделі організації охорони суспільного порядку. Не зазнавши впливу римського досвіду, вони відображали відповідну практику, яка існувала у звичаєвому та писаному праві цих народів в період раннього середньовіччя. Під впливом політико-правових і суспільних реалій німецьких і фламандських міст відбувалася еволюція моделей організації в них охорони суспільного порядку.

В польських, литовських, білоруських та українських містах XIV–XV ст. діяло запозичене німецьке міське право. Однак в українських магдебургіях не відбувалося копіювання німецьких моделей організації охорони суспільного порядку, а під впливом політичних, правових і соціальних чинників склалися власні організаційні принципи і традиції.

Джерела та література

1. Гюльманн К. Д. Общественная и частная жизнь в европейских городах средних веков / К. Д. Гюльманн; пер. с нем. – СПб.: тип. Н. Греча, 1839. – 296 с.
2. Вальков Д. В. Северо-итальянские городские коммуны sub specie romanitatis в XI–XV веках (на примере эпиграфических памятников Пизы, Генуи, Болоньи, Модены, Милана) / Д. В. Вальков // Вестник Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Серия 1. Богословие. Философия. Религиоведение. – 2004. – Вып. 2. – С. 78–118.
3. Уколова В. И. Город как парадигма средневековой культуры / В. И. Уколова // Средние века. – 2000. – Вып. 61. – С. 154–168.
4. Тищик Б. Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу: навч. посіб / Б. Й. Тищик. – Львів: Світ, 2001. – 384 с.
5. История государства и права зарубежных стран. Т. 1 / Под общей ред. П. Н. Галанца. – М.: Юридическая литература, 1963. – 600 с.
6. Установление Правосудия 1293 г. // Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы. – М.: Гос. изд. юр. лит., 1961. – С. 279–294.
7. Статуты коммуны Падуи // Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы. – М.: Гос. изд. юр. лит., 1961. – С. 295–307.
8. The Statutes of the Commune of Bugelle (Biella) and the documents which have been added the Statutes. – The Press of G. Testa, 1904 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.hs-augsburg.de/~harsch/Chronologia/Lspost13/Biella/bie_inta.html.
9. Вебер М. Город [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.glazychyev.ru/bibliography/weber_gorod/weber_gorod.htm
10. Статут Виковаро // Вестник МГУ. Серия 8. История. – 1992. – 6. – С. 55–62.
11. Белов Г., фон. Городской строй и городская жизнь средневековой Германии / Г. Белов, фон. – М.: Издательство М. и С. Сабашниковых, 1912. – 292 с.
12. Гошко Т. Д. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI – початок XVII ст.) / Т. Д. Гошко. – Львів: Афіша, 2002. – 255 с.
13. Білоус Н. Київ наприкінці XV – у першій половині XVII століття. Міська влада і самоврядування / Н. Білоус. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 360 с.
14. Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження / М. М. Кобилецький. – Львів: ПАІС, 2008. – 406 с.

Ковалёва С. Охрана общественного порядка в самоуправляющихся средневековых европейских городах (XII-XIV вв.): организационные и правовые основы. Автором установлено, что в самоуправляемых городах средневековой Европы в XII-XIV вв. складывались и получили юридическое закрепление различные модели организации охраны общественного порядка. По мнению автора, в итальянских городах сформировались три основные модели. Первая основана на рецепции организационных принципов и основ охраны общественного порядка, существовавших в Древнем Риме времен республики и империи. В основу второй модели было положено нормы и принципы, сформировавшиеся в обычном праве средневековых жителей итальянских земель. Третья модель представляла собой синтез первых двух. В немецких и фламандских городах, где влияния римского политического опыта в XII-XIII вв. были незначительными, сформировались отличные от итальянских модели организации охраны общественного порядка. Не испытав влияния римского опыта, они отражали соответствующую практику, которая существовала в обычном и писаному праве этих народов в период раннего средневековья. Под влиянием политико-правовых и общественных реалий немецких и фламандских городов в XIV в. происходила эволюция моделей организации в них охраны общественного порядка. В польских, литовских, белорусских и украинских городах XIV-XV вв. действовало заимствованное немецкое городское право. Однако в украинских магдебургиях не происходило копирование немецких моделей организации охраны общественного порядка, а под влиянием политических, правовых и социальных факторов складывались собственные принципы и традиции.

Ключевые слова: средневековые города, средневековое городское право, охрана общественного порядка, римское право, городские уставы.

Kovaliova S. Public Order Protection in the Medieval European Cities (XII-XIV cent.): Organizational and Legal Aspects. The article examines the organizational and legal principles of the public order protection in the European medieval cities of the XII-XIV centuries. The author argues that in self-governing cities of medieval Europe in the XII-XIV centuries there existed some organizational models of public order protection which were standardized and got legal consolidation. The author focuses on three main models functioning in the Italian cities of that time. The first was based on the recognition and acceptance of the organizational principles and principles of public order protection existing in ancient Rome during the time of the Republic and Empire. The second model was based on the rules and principles that were formed according to the customary law of the medieval Italian lands. The third model was a synthesis of the first two. In the German and Flemish cities, where the influence of the Roman political experience in the XII-XIII centuries was insignificant, there existed different from the Italian model of the protection of public order organization. Having not experienced the influence of the Roman principles of public order protection, they kept to the practice that existed in the customary and written law of those nations in the Early Middle Ages. The political, legal and social realities of the German and Flemish cities in the XIV century greatly influenced the evolution of the public order protection models in them. The Polish, Lithuanian, Byelorussian and Ukrainian cities of the fourteenth and fifteenth centuries used the model of the German municipal law. However, as the case study has revealed, the Ukrainian Magdeburgians did not copy the German models of public order protection organization, but developed their own organizational principles and traditions under the influence of the political, legal and social factors.

Key words: medieval cities, medieval municipal law, public order protection, Roman law, city statutes.